

HET FONDS J. MONSAERT; EEN POLITIEK ARCHIEF MET SOCIALE INSLAG.

De verwerving van het Fonds J. Monsaert.

In 1970 volgde Jacques Monsaert, jurist en arrondissementeel secretaris van de CVP Gent-Eeklo, Prof. R. Van Pottelbergh op als burgemeester van Sint-Amandsberg. Sint-Amandsberg zou vanaf 1 januari 1977 deel uitmaken van Groot Gent. Monsaert stond als 3de kandidaat op de CVP-lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1976. Hij pakte uit met een *CVP Richtplan Gent*.¹

Hij werd schepen van Stadsontwikkeling, Openbare Werken en Rechtszaken in een CVP-SP coalitie (01.01.1977 – 1983) en later burgemeester van Gent (20.05.1983 – 1989). Jacques Monsaert overleed in het Universitair Ziekenhuis te Gent op 28 juli 2002.

Het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis² Dr. Maurits Gysseling v.z.w., is de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats van twee heemkundige kringen: “De Oost-Oudburg” en de “Heemkundige en Historische Kring Gent”.

Op zoek naar een passende bestemming voor het archief van haar overleden echtgenoot nam Mevrouw Riet Willems contact op met de Heer Louis Philippe Dirckx, werkzaam op het Dienstencentrum te Sint-Amandsberg. De Heer Roger Poelman, voorzitter van het bestuur van de Oost-Oudburg werd hierover ingelicht. Mevrouw Willems wenste dat twintig lopende meter archief zo spoedig mogelijk voor bewaring kon worden overgedragen aan het Documentatiecentrum. De stapels en archiefdozen zijn in de loop van de maand december 2002 verhuisd naar het Convent Engelbertus in het Groot Begijnhof van Sint-Amandsberg; waar het Documentatiecentrum gehuisvest is.

Er is geen overzichtslijst nagelaten door de archiefvormer. Naar aanleiding van herhaalde verhuis is de eigen structuur van het fonds verstoord. De in bewaring gegeven documenten hebben betrekking op de activiteiten van Jacques Monsaert als politicus en als lid van verschillende verenigingen. Documenten verband houdend met zijn praktijk als jurist, en als vrederechter van de kantons Hamme en Zele, waren vooraf vernietigd. Er is afgesproken dat stukken met een privé karakter teruggegeven worden aan de familie Monsaert. De archiefwet dient te worden toegepast op de ontsluiting.

Het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Dr. Maurits Gysseling

v.z.w. heeft de bewaargeving van het “Fonds Jacques Monsaert” aanvaard om het als goede huisvader te beheren.

In eerste instantie wordt een overzichtslijst opgemaakt van alle stukken. In een latere fase, en op basis van een globaal en structureel overzicht van het fonds, kan werk worden gemaakt van een gecontroleerde toegankelijkheid van het fonds voor wetenschappelijk onderzoek.

Bijzondere kenmerken van het Fonds J. Monsaert.

Het Fonds Monsaert is een politiek archief en een persoonsarchief. Het wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van vrij veel archivalia die betrekking hebben op stedenbouw, en stedenbouwkundig beleid in het bijzonder. Omdat de stukken handelen over de jaren 1970 tot 1990 zijn zij emblematisch voor het *kantelend denken* over stedenbouw tijdens de scharnierjaren 1976-1977 en 1988-1989. In de verkiezingscampagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1976 kreeg stedenbouw meer dan gewone aandacht van de politici; in het bijzonder van Jacques Monsaert. Stedenbouw werd ingezet als het cement voor de beleidsvoorstellen in de context van de fusies van gemeenten. Het Fonds Monsaert blijkt bijzonder waardevol als bron van informatie over de interferenties tussen ambities van professionelen en streefdoelen van politici of de specialistische stedenbouwkundige benadering versus vertaling door beleid. Beide hebben hun eigen rationaliteit.

De diachrone lectuur, die volgde op inventarisatie van stukken uit het Fonds Monsaert, maakte herhaaldelijk attent op de vorming van de habitus en op de sociale bewogenheid van de archiefvormer, zodat een kwellende vraag niet te ontwijken was: *wat conditioneerde de jongere Monsaert?*

Wie had invloed op het uitzetten van krijtlijnen? Welke impact had het veld³ waarin hij opgroeide, en die andere velden waar hij geschoold en getraind werd, op de persoonlijkheid van Monsaert? Hoe conditioneerden de verschillende functies waarin hij actief was als scoutsleider, als jurist, als diocesaan voorzitter van de Jeugdbond voor Katholieke Aktie en als politicus, etc. zijn houding? Werd de houding van Jacques Monsaert ingegeven door berekening, strategische keuzen of handelde hij uit persoonlijke overtuiging? Wat bezielde Jacques Monsaert om zich als politicus op stedelijkheid en stadsvernieuwing te storten?

De CVP- Jongeren eind de jaren zestig.

Uit de archiefstukken in het Fonds Monsaert blijkt dat “Jaak” Monsaert onmiskenbaar een cruciale karakteriële vorming kreeg aan het Sint-

Lievenscollege, waar hij humaniora liep.⁴ Hij bleef het college frequenteren als scout. De scoutsgroep vormde ‘een soort para-collegemilieu’.⁵

‘Tijdens de jaren 1950 kon autoriteit niet in vraag worden gesteld. Wie durfde in het ziekenhuis een *second opinion* vragen of het gezag van de pastoor in twijfel trekken? Dat zou voor intellectuelen en studenten een reden zijn om tijdens de jaren 1960 te (re)ageren, om een tegencultuur’ uit te bouwen.⁶

Jacques Monsaert bewaarde, van toen hij 22 was, een nummer van het ‘Tijdschrift der Jongeren’ uitgegeven in december 1956.⁷ Het was ‘uitgegeven door de Jongeren van de C.V.P.’ Jacques studeerde toen rechten aan de Rijksuniversiteit Gent.⁸ Hij was (vermoedelijk) lid van de CVP-Jongeren nationaal. De Gentse CVP-Jongeren beweging zou pas op 5 december 1966 officieel worden gesticht.⁹

In het ‘Tijdschrift der Jongeren’ werd de kern van de CVP-leer ‘samengevat in enkele woorden:

1. de mens is de hoogste waarde ter wereld;
2. bij het beleid van de Staat moet rekening worden gehouden met pluralisme, subsidiariteit, democratie.’¹⁰

Nationaal voorzitter¹¹ CVP-Jongeren Frank Swaelen stimuleerde de deelname van jongeren aan de politiek. Zijn inzet werd op het partijcongres van Luik in 1965 ‘bekroond met de 1/3 maatregel waardoor in alle bestuursorganen van de partij 1/3 jonger diende te zijn dan 35 jaar’.

‘In april 1965 werd door een groep Gentse jongeren [] beslist tot de oprichting van een voorlopig arrondissementeel bestuur.’ Jacques Monsaert was toen nog geen 35 en kon dus statutair tot de CVP-Jongeren worden gerekend. Hij maakte geen deel uit van het voorlopige noch van het eerste verkozen bestuur. Een van de stichters van de Gentse CVP-Jongeren, Wilfried Martens, ‘werd nationaal jongerenvoorzitter in 1967 en bleef dit tot 1971’.¹²

De CVP-Jongeren brachten zowel in de partij als in de media nieuwe zaken naar voor. Het leek soms of zij oorzaak waren van een politieke aardverschuiving. In 1967 werd een manifest gepubliceerd over autonomie, in 1969 over progressieve frontvorming¹³ en in 1970 over de pluralistische school.¹⁴ De CVP-Jongeren van toen stelden ‘dat de CVP tot een radikaal¹⁵ vooruitstrevende volkspartij op pluralistische basis moest omgevormd worden. Deze gedachtengang vond zijn oorsprong in verschillende bronnen: het Concilie¹⁶, waarin o.a. de gewetensvrijheid werd benadrukt; mei ’68 met de kritiek op de welvaartsstaat en op gevestigde machtsstructuren; de algemene drang tot de “progressieve” maatschappij’.¹⁷ De maatschappij was zeer snel aan het evolueren. Niet alleen binnen de CVP maar ook bij de CVP-Jongeren volgden som-

migen met argwaan de verkondiging van deze baanbrekende standpunten. Roger Balthazar, medestichter Gentse CVP-jongeren en hoofdredacteur van het tijdschrift Radikaal, vatte de situatie zo samen: ‘Velen vertrouwden de zaak niet, maar waren in feite bezig de sociale beweging, die ook de gedrevenheid was van de eminente auteurs van het Kerstprogramma¹⁸ van 1945, te actualiseren in termen van deze nieuwe tijd, met uiteraard nieuwe accenten.’¹⁹ ‘In 1969 werd door het Belgische parlement een belangrijke beslissing gestemd. Voor de gemeenteraadsverkiezingen werd het stemrecht op 18 jaar gebracht en vanaf 21 jaar kon je kandidaat zijn.’ De beslissing was belangrijk omdat zij de politieke partijen dwong tot verdere verjonging van het gedachtegoed en tot verjonging op de lijsten van kandidaat mandatarissen. De roep om verjonging was één van de gevolgen van de democratisering van het onderwijs gedurende de jaren 1960. Jongeren waren door de band hoger geschoold, waren mondiger, én contesteerden. Zij zetten zich af tegen gevestigde machten in de politieke partijen.

Monsaert was toen arrondissementeel secretaris van de CVP Gent-Eeklo en werd in 1970 provinciaal secretaris van de CVP Oost-Vlaanderen. Jacques Monsaert was voorzitter van de CVP te Sint-Amandsberg. Hij werd er lijsttrekker voor de CVP bij de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1970. Hij zou dan 36 zijn – net geen CVP-Jongere meer – en stond symbool voor verjonging en vernieuwing. Zittend burgemeester van Sint-Amandsberg, Prof. R. Van Pottelbergh, bereikte de pensioengerechtigde leeftijd.

“Jaak” werd scoutsleider.

Het is merkwaardig en betekenisvol hoe Jacques Monsaert in zijn persoonlijk archief gestencilde circulaires bewaarde zoals de instructieve tekst voor jeugdleiders ‘Foy-Notre-Dame 1962’ handelend over ‘de scoutsmethode’ en ‘leiderschap in scouting’. Hij was duidelijk verknocht aan die stukken. Hij bleef er zijn leven lang aan gehecht en bewaarde zoveel over scoutisme dat hij verschillende archiefdozen vulde. Hij werd groepsleider²⁰ bij het Vlaams Verbond der Katholieke Scouts V.V.K.S. Sint-Lieven 8ste [afdeling] Gent-West. Vanuit zijn functie als groepsleider en daarna als diocesaan voorzitter J.V.K.A. heeft “Jaak” sociaal kapitaal²¹ opgebouwd.

Veel van deze archivalia handelen over de ‘Methode van Baden-Powell’²² en over ‘principes’; waarvan mag worden aangenomen dat zij Monsaert nauw aan het hart lagen.

Doel, methode en programma van scouting.

De 'doelstelling' van de scoutsmethode bestond uit:

- + het vormen van waarachtige *persoonlijkheden* in *dienst* van de gemeenschap
- persoonlijkheidsvorming met de nadruk op *karaktervorming* en *lichamelijke vorming*
- + als reactie tegen schoolse opvoeding (het beleren moest door karakter- en lichaamstraining tot beleven worden omgezet)
- de dienstgedachte als levenshoud en –doel vinden we terug
- enerzijds in het *eisenstelsel en activiteitschema*
- anderszijds in de *G.D.-mystiek*'²³

De 'Jaarplanning 1964-65' vermeldde de volgende doelstellingen:

- persoonlijke vorming ... tot 'het type van de sportieve gentlemen',
- sociale vorming ... teamvorming en verdraagzaamheid,
- religieuze vorming ... tot 'volwassen Christen-zijn'.

In 1966 hadden Jean-Luc Dehaene en Fernand Nédée²⁴ de leiding bij het 'herwerken' van 'programma en eisen bij Welpen, Jong-Verkenner²⁵ en Verkenner'. De resolutie, die aan de Verbondsraad werd voorgelegd, klonk krachtig: 'Scouting is opvoeding. Het doel der beweging is het vormen van volwassen persoonlijkheden, (totale opvoeding) die aan een bepaald type zullen beantwoorden:

Sportieve en handige jonge mensen die, met open oog in de wereld staan; creatieve mensen, met zin voor schoonheid en cultuur; mensen met een levensbeschouwing, waarvoor zij durven uitkomen, zonder deze aan anderen te willen opdringen.

Mensen met initiatief- en verantwoordelijkheidszin, t.o.v. de gemeenschap; die zich voor die gemeenschap willen inzetten.'²⁶

Zelfwerkzaamheid en 'self-government' vormden twee pijlers van de methode om aan de ontwikkeling van een 'levensstijl' te werken. Deze levensstijl was gekenmerkt door: 'stiptheid, karaktersterkte en eerlijkheid', dienstvaardigheid en creativiteit, echt geloven.

In de circulaire vonden de leiders steeds dezelfde taal terug met sleutelwoorden als:

pedagogisch, (leiders)vorming, militantisme, christen, teamwork, training, zelfcontrole, sportieve mensvorming, dienst aan de gemeenschap, ontmoeting met andersdenkenden, verantwoordelijkheid naar maat²⁷, etc.

In de 'Jaarplanning 1964-65'²⁸ schreef het Verbondsbestuur: 'De Componenten van de [] sportieve mensvorming lijken ons te zijn:

- training, fitheid, volharding
- fairplay, onderwerping aan de regels, kunnen verliezen, nederigheid
- ploegspel, ontmoeting, verdraagzaamheid’.

Het beste middel ‘om dit te beoefenen in het kader van de opvoeding in de jeugdbeweging’ was het spel, een sportief spel. Door ‘goed geleid spelen’, zo dacht het Verbond, werden ‘karaktertrekken aangekweekt die in zijn opvoeding [van de Welp] van kapitaal belang zijn o.a. broederlijkheid, verdraagzaamheid, fair-play, volharding, leren verliezen met een glimlach, vreugde.’ Bij de uitwerking van de jaarleuze voor de Verkenners werd de bedoeling omschreven als: ‘de “sportieve mensvorming” [] belichten: door sport en spel willen wij onze verkenners zowel lichamelijk als geestelijk vormen. Deze twee elementen kunnen onmogelijk afzonderlijk gezien worden en op beiden moet in sport en spel dan ook even veel nadruk gelegd worden’. Sport was een ‘ontspanningsmiddel’ en tegelijk een ‘gelegenheid tot ontmoeting met de anderen’.

In het ‘herwerkte’ programma van 1966 was de scoutsmethode schematisch herleid tot vijf punten.

1. ‘Zelfwerkzaamheid (initiatief) o.a. uitgewerkt in activiteiten en eisen.
2. Medeverantwortelijkheid o.a. uitgewerkt in het pa-systeem.
3. Ploegwerking
4. Persoonlijk engagement (belofte die verwijst naar de wet)
5. Dienst (of engagement in de gemeenschap)²⁹

De methode bepaalde de manier waarop het activiteitenprogramma tot stand kwam en uitgewerkt werd.

De Vlaamse Vereniging voor Katholiek Scoutisme (VVKS) hechtte het allergrootste belang aan ‘het doorgeven van een nieuwe richting [onder invloed van Vaticanum II] en het vormen van mensen in deze geest’ van openheid en verdraagzaamheid. Daarvoor werden specifieke instrumenten ingezet, zoals de cursussen, de tijdschriften (Telex, Kompas) en de spel-, tocht- en kampactiviteiten van de scoutsbeweging, evenals de vormende middelen: ‘gesprek, discussie, lectuur en vormingsdagen’. Uiteraard hield VVKS de jeugd net die levenshouding en preferenties voor waar het Verbond achter stond. Houding en vorming waren niet neutraal noch waarde vrij. Een dergelijke vorming hoeft niet per definitie als paternalistisch terzijde te worden geschoven. Zij kan ook een emanciperende functie hebben omdat gesprek en discussie de jeugd gelegenheid boden om zich spelenderwijs een meer doordacht en zelfstandig oordeel te vormen. Het zou hen wapenen in een dialoog met andersdenkenden.³⁰ In de jaren 1960 kenden de confessionele jeugdbewegingen nog een andere

'bedreiging'. De gescheiden opvoeding van jongens en meisjes werd stilaan in vraag gesteld, onder druk van veranderingen in de maatschappij en in het gezinsleven. Het probleem diende zich ook aan bij de jeugdbewegingen. Enkele anecdotisch ogende archivalia, die Jacques Monsaert bewaarde, hadden, toen zij werden geredigeerd, een betekenis die vandaag nog nauwelijks in te schatten is. Stuk DC3502 was een '*Reglement inzake gemengde ontmoetingen – Principes*'. Daarin werden de voorwaarden uiteengezet voor de 'occasionele organisatie' van gemengde ontspanningsgelegenheden 'onder de verantwoordelijkheid van de nationale leidingen der jeugdbewegingen voor kat[h]olieke actie'.³¹ Aan de beoordeling door de ZZ.EE.HH. Dekens kon men niet voorbij.

Opdracht en principes van katholieke scouting.

De binding tussen VVKS en de clerus was intens. De vorming van de jeugd, verenigd in patrouilles, werd verzorgd door lekenleiders en toegevoegde aalmoezeniers.³² De laatsten moedigden de Bijbelwerking aan en verzorgden liturgie en 'religieuze creativiteit'. De Verbondsraad zette zich wel af tegen 'opgelegde religieuze praxis en gedwongen godsdienstles' zoals dat in katholieke scholen gebruikelijk was.³³ Men wilde geen 'half-gelovigen of schijnchristenen' maar 'echte religieuze interesse'. Toch wilde de scoutsbeweging, geesteskind van Baden-Powell, openstaan voor andersdenkenden. De reflecties, en instructies, waren geschreven tijdens en net na Vaticanum II, een periode waarin de Rooms-katholieke Kerk pleitte voor begrip voor andersdenkenden. Dat was nieuw.

Terecht merkte de Verbondsraad van 10 januari 1965 in de omzendbrief '*Openheid van en in de jeugdbeweging*' op 'Wet en Belofte'³⁴ om te beginnen zijn al van dien aard dat zij zonder gewetensdruk door een niet-katholiek niet kunnen worden aanvaard, terwijl ook de religieuze animatie zodanig is dat zij op katholieke overtuiging en beleving afgestemd is.³⁵ VVKS was een confessionele jeugdbeweging. Zij was gevoelig voor maatschappelijke tendensen die wezen in de richting van pluralistische jeugdbewegingen.

Het Hoofdkwartier VVKS stimuleerde met rondschrijven RS: 222 (januari 1965) 'te zoeken in de richting van een grotere openheid'. Het 'weggroeien van de mensen van elkaar volgens de levensbeschouwing waardoor zij van elkander verschillen en in feite tegenwoordig ook elkander schuwen' zou door de jeugdbewegingen – VVKS in het bijzonder – moeten opgevangen en verholpen worden. De motivatie zat hem hier: 'Het ideologisch of levensbeschouwelijke gemengd karakter van onze huidige maatschappij wordt langzaam duidelijker en meer geprononceerd. Het gevolg daarvan is dat de men-

sen eerder van elkander weggroeien dan naar elkander toe.’ Openheid en verdraagzaamheid werd het motto van de jeugdbeweging. Echte verdraagzaamheid werd omschreven als ‘de medemens eerbiedig[en] in zijn waardigheid als persoon, met eigen vrijheid en verantwoordelijkheid’, zonder een overtuiging op te dringen. Iets concreter uitgedrukt en op scouting toegepast: de JB. [jeugdbeweging] houdt rekening met de verscheidenheid der levensbeschouwingen waarvan de leden de dragers zijn, en helpt hen, op basis van de eenheids-scheppende scoutsideal en scoutsmethoden een echt, en schoon-menselijke opvoeding te ontvangen die voor de christenen uitgesproken christen zal zijn, voor de niet-christenen zuiver human.’³⁶ Dit standpunt deed geen afbreuk aan de hoge idealen waarmee VVKS de jeugd wilde overtuigen om scout te worden. Het waren ‘eenheids-scheppende idealen’, met wat universalistische pretentie, geschreven.

Het VVKS als organisatie, zijn leiders – o.a. Jaak Monsaert – aalmoezeniers en leden maakten toen een periode van transitie door. Snelle veranderingen buiten de jeugdbeweging dwongen tot een heroriëntatie op het denken en handelen. De informalisering nam toe, gezag werd minder vanzelfsprekend. Automatisch respect voor gezagsdragers ging moeilijk samen met de toename van horizontale communicatie. De levensbeschouwing ‘die tot dan toe gangbaar was’ werd gesolliciteerd door de oproep tot openheid en verdraagzaamheid tegenover andere ‘levensuitingen’. De verdediging van verstrengelde katholieke belangen, die traditioneel door oud-leiders in de politiek verder behartigd werd, kwam in het gedrang. Pluralisme en progressiviteit werden minder als modewoord gezien dan als iets dat ‘vroeg of laat tot stand’ zou komen en ‘voor heel wat jongeren heilzaam [zou] zijn’. Pluralisme leek onafwendbaar. Dat zou wel het eind kunnen inluiden van monopolieposities en van inherente machtsuitoefening...

VVKS was aarzelend op zoek naar haar nieuwe rol in een complexe samenleving. De aarzeling ging gepaard met zelfbevraging van de betekenis van waarden en gebruiken die tot dan, zonder veel kritische reflectie, werden overgeleverd. Verschillende nota’s waren gewijd aan de definiëring van de identiteit van VVKS en aan de wijze waarop het transitieproces kon worden gestuurd.

De jeugdbeweging als na-schoolse organisatie was toen niet in crisis. Het ledenaantal van VVKS groeide nog aan, jaar na jaar. Toch werd in vraag gesteld of het wel tot de ‘zending’ behoorde van de jeugdbeweging om de katholieke opvoeding te waarborgen? Moest de Kerk het recht blijven opeisen ‘over eigen pedagogische, culturele en sociale instellingen te beschikken’?³⁷ Had Vaticanum II de introspectie ingezet? De omzendbrieven van eind 1965

en voorjaar 1966, de nota's van de Verbondsraad³⁸, verwezen uitdrukkelijk naar 'conclieverklaringen over de christelijke opvoeding'.

Was Monsaert één van de scoutsleiders die zich geroepen voelden om vaste waarden in ere te houden? Of kon hij zich best vinden in de 'herwerkte' doelstellingen, methode en programmatie; onder Jean-Luc Dehaene als Verbondscommissaris uitgeschreven? Jacques Monsaert, die diocesaan voorzitter zou worden van het Jeugdverbond voor Katholieke Aktie³⁹ was overtuigd van de karaktervormende werking van het scoutsveld. De begeleiding die de jeugdbeweging verzorgde, bij het openbloeien tot sterke karakters, was bepalend voor de habitus van de jonge (jeugd-)leiders. Verschillenden onder hen zouden hun verworven sociaal kapitaal in de politieke wereld ten dienste stellen van de gemeenschap.

Scoutswetten en scoutsidealen.

De scoutsidealen had men van Baden-Powell. De Verkennerswet van de Boy-scouts of England luidde (RS 67/186/2):

1. a scout does his best to honour promise
2. a scout is to be trusted
3. a scout is loyal
4. a scout is friendly and considerate
5. a scout is a brother to all scouts
6. a scout has courage in all difficulties
7. a scout makes good use of his time and is carefull of possessions and property
8. a scout has respect for himself and others'⁴⁰

Na te streven idealen werden gevat door de doelstelling van de scoutsmethode: 'het vormen van waarachtige persoonlijkheden in dienst van de gemeenschap'. Tot de idealen van katholieke scouts behoorde eveneens de ontplooiing van 'echte religieuze interesse'.

Welpen zegden bij hun 'opname' in de patrouille⁴¹ toe "hun best te doen". Dat ging met wat ceremonieel gepaard. De leiding hield hen 'waarden' of een soort 'erecode' voor als: 'eerlijkheid en blijheid, volgzzaamheid, kunnen toegeven, soberheid, eerbied voor het andere en voor de andere'. De persoonlijke inzet van de jongen werd 'geconcretiseerd en geactiveerd door een erkenning'. Die 'erkenning' werd door wat oudere scouts van de groep uitgesproken bij de beoordeling van de inzet van de jongen voor de groep.⁴² Verworven vaardigheden werden erkend door het behalen van brevetten en herkenbaar gemaakt door het uitreiken van insignes. Baden-Powell was generaal geweest.

Hij kende de uitstraling van insignes.

Jong-Verkenners ‘werd bij hun opname in de troep het perspectief voorgesteld’: “de troep geeft mij activiteiten en kameraden. Samen kunnen wij iets, samen wordt het pas fijn om te spelen en te leven. IK DOE HIERAAN MEE: ik geef mijn blijheid, mijn kameraadschap, mijn talenten ...”.

Hun ‘wet’ klonk als volgt:

1. Een jongverkenner is een eerlijk en blij kameraad.
2. Een jongverkenner doet mee en aanvaardt leiding.
3. Een jongverkenner wil winnen en kan verliezen.
4. Een jongverkenner leeft met open oog.
5. Een jongverkenner helpt graag waar hij kan.
6. Een jongverkenner draagt zorg voor wat hij gebruikt.
7. Een jongverkenner is oprecht tegenover God.⁴³

Voor de formulering van het persoonlijke engagement had VVKS een ‘vaste tekst’ geformuleerd: ‘Ik wil graag Jong-Verkenner worden in de ... troep. Ik wil mijn best doen om de Jong-Verkennerswet zo goed mogelijk na te komen’. De hopman bevestigde de opname met de woorden: ‘X, wij nemen u graag op in onze Jong-Verkennerstroep. Wij verwachten dat gij een flinke kameraad zult zijn en wij beloven u hierin te helpen’. Daarbij hoorde de overhandiging van een opname-insigne en van de patrouillelinten.

De Verkenners legden een ‘belofte’ af. Iets in de zin van:

‘Als verkenner beloof ik naar best vermogen samen met de anderen een weg te zoeken in de wereld van de mensen, mijn verantwoordelijkheid te ontdekken en in dienstbaarheid een antwoord te geven, alles naar juiste waarde leren schatten, oprecht te zijn tegenover mezelf, de anderen en God’.⁴⁴

De eigenlijke belofte, een soort contract, werd voorafgegaan door een opnameproef.

De Welpen, Jong-verkenners en Verkenners⁴⁵ werd nog meer idealen voorgoedhouden zoals het ‘Vlaams opvoeden’. Vlaams opvoeden bestond uit het ‘ontwikkelen van een eigentijdse levensstijl bij de jeugd. Deze levensstijl richtte zich tot de woning, leefmilieu, religieuze animatie, studeermilieu, ontspanningsleven, o.a. (chansons), kampvuur, A.B.N.-week, enz.’⁴⁶ Zoals Bourdieu opmerkte, zijn taal (A.B.N.!) en macht veel meer met elkaar verstrengeld dan Habermas doorgaans wilde toegeven. Taalvaardigheid werd door Bourdieu beschouwd als een subtiele vorm van macht waarmee mensen pressie op elkaar uitoefenen.⁴⁷ Hield het promoten van een ‘eigentijdse levensstijl’ niet de ambitie in zich te onderscheiden van *common people*? Was het geen aan-

sparing tot distinctie, in de betekenis van raffinement en voornaamheid? De ‘medeburgerlijke vorming’ sloot aan bij het Vlaams opvoeden en hield ‘een bewuste politieke vorming’ in. Daar werd de jeugd bijgebracht hoe de Staat zich moest verhouden ‘tegenover de Kerk, gezin, school, jeugdbeweging, beroep’. Men legde er de nadruk op ‘dat het verkeerd [was] dat een politieke partij haar eigen belang [stelde] boven het algemeen belang’. Maar scouts mochten nooit deelnemen aan manifestaties van partij-politieke aard! ‘Spelregel 13 van het VVKS’ luidde: ‘Scoutsleiders mogen slechts een politiek mandaat aanvaarden na akkoord van het Verbondsbestuur’.⁴⁸

André Coene
(‘t vervolgt)

¹ Fonds J. Monsaert (verder afgekort tot FJM), D 63 – DC3040 & D 65 – DC3216 – CVP Richtplan Gent | 10.10.1976

² Jacques Monsaert was erevoorzitter van het Documentatiecentrum.

³ Jan Van der Stoep geeft de volgende definitie: ‘Met het begrip veld introduceert Bourdieu een ruimtelijke metafoor uit de natuurwetenschappen. Soms gebruikt hij het begrip veld om de sociale ruimte in z’n geheel aan te duiden (het sociale veld, of het veld van de macht). Maar doorgaans beschrijft hij velden als gedifferentieerde en onderling van elkaar onderscheiden domeinen: het politieke veld, het artistieke veld, het wetenschappelijke veld, het journalistieke veld etc. Bourdieu begrijpt een veld niet als een scherp afgebakend domein, maar als een krachtenveld. Evenals de onderlinge configuratie van deeltjes in een magnetisch veld bepaald wordt door de krachten van aantrekking en afstoting, zo worden de posities die door de verschillende actoren in de maatschappelijke velden worden ingenomen, bepaald door de sociale krachten die daarin werkzaam zijn en het veld structureren. We kunnen het veld ook begrijpen als een speelveld waarin de verhoudingen tussen de verschillende spelers bepaald worden door de positie die ze ten opzichte van de andere spelers innemen, de strategie die ze volgen en de troeven die ze in handen hebben en in het spel kunnen inbrengen.

Van der Stoep Jan, Pierre Bourdieu en de politieke filosofie van het multiculturalisme. Uitgeverij Kok, s.l., 2005, p. 33.

⁴ Hij volgde Latijn-Griekse humaniora aan het Sint-Lievenscollege, Zilverenberg 1 te Gent, als externe leerling, en studeerde daar af op 30.06.1953. Jacques Monsaert werd Doctor in de Rechten aan de R.U.G., promotie 1957/1958.

⁵ FJM, D 67 – DC3398 – Foy-Notre-Dame 1962. De scoutsbeweging en haar uitwerking in onze groep | 1962

⁶ Raes Piet, De kracht van mensen en gemeenschappen. Ceder, studiedienst van CD&V, Brussel, 2003, p. 116.

⁷ FJM, D 67 – DC3399 – 53 Tijdschrift der jongeren 3de jrg., nr. 6 | Vandenbussche P., Tindemans L., Van der Eycken J., De Saeger J. | 1956.12

⁸ J. Monsaert ving in oktober 1953 studies in de rechten aan de Rijkuniversiteit Gent (R.U.G.) aan. Hij studeerde af als Doctor in de Rechten aan de R.U.G.; promotie 1957/1958.

⁹ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegheer T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12.

¹⁰ FJM, D 67 – DC3399 – | 53 Tijdschrift der jongeren 3de jrg., nr. 6 | Vandenbussche P.,

- Tindemans L., Van der Eycken J., De Saeger J. | 1956.12, p. 13.
- ¹¹ Frank Swaelen was jongerenvoorzitter van 1964 tot 1967.
- ¹² FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 7 & 19. Wilfried Martens werd in 1972 verkozen tot nationaal partijvoorzitter van de CVP.
- ¹³ Op een congres gehouden in 1975 werd definitief afstand genomen van de progressieve frontvormingsgedachte. Die was door de socialisten 'electoraal ingepikt'... 'Met de oliecrisis en de daaropvolgende stijgende inflatie en werkloosheid werd [vanaf dan] alle aandacht toegespitst op het sociaal-economisch beleid.' FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 10.
- ¹⁴ Het was de Waalse socialist Collard die opriep om het onderwijslandschap te herverkavelen tot pluralistische gemeenschapsscholen. Dat zou de tegenstelling klerikaal anti-klerikaal moeten doorbreken. FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 25-26.
- ¹⁵ 'Radikaal' was tevens de benaming van het CVP-Jongerenblad. Het logo was een stekelig egeltje.
- ¹⁶ Het Tweede Vaticaans Concilie was op 11 oktober 1962 geopend door Johannes XXIII. De laatste van de vier zittingsperiodes van Vaticanum II werd op 8 december 1965 besloten door Paulus VI.
- ¹⁷ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 8.
- ¹⁸ Het Kerstprogramma van 1945, de inspiratiebron waar Piet Raes nog uitdrukkelijk naar verwees, was gebaseerd op het personalisme van de Franse filosoof Mounier (1905 – 1950). Raes verduidelijkte: 'Het personalisme is niet zozeer een politieke filosofie maar 'un style de civilisation'. Het personalisme is ... een beschavingsfilosofie. Het personalisme vertrekt van de ervaring van een maatschappelijke, politieke en vooral spirituele crisis... Het personalisme is ... een pedagogiek voor het samenleven.
Raes Piet, De kracht van mensen en gemeenschappen. Ceder, studiedienst van CD&V, Brussel, 2003, p. 28.
- ¹⁹ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 26.
- ²⁰ "Jaak" Monsaert was in functie als groepsleider V.V.K.S. van maart 1958 [of 11 juli 1957] tot juli 1962 [of later], terwijl hij advocaat was aan de balie te Gent. In april 1963 had Jaak een leidende functie in de Jeugdbond voor Katholieke Aktie [JVKA] Oost-Vlaanderen [tot eind 1964?] en werd er diocesaan voorzitter JVKA.
- ²¹ Pierre Bourdieu onderscheidt verschillende vormen van kapitaal; economisch, cultureel, politiek, sociaal, symbolisch etc. Het verwerven en opbouwen van sociaal kapitaal vergt een specifieke arbeid, een op het eerste gezicht onbaatzuchtige besteding van tijd, aandacht, zorg, belangstelling. Bourdieu stelt dat 'De reproductie van sociaal kapitaal het onafgebroken onderhouden vergt van sociale contacten (travail de sociabilité), een continue reeks van transacties waarin doorlopend erkentelijkheid wordt (her)bevestigd. Deze arbeid, die tijd en energie vraagt, en dus direct of indirect ook economisch kapitaal, is niet winstgevend of zelfs maar voorspelbaar als men er niet een specifieke competentie in investeert'. Bourdieu gaat verder: 'Vanuit een eng economisch standpunt zal deze inspanning al gauw worden gezien als pure verspilling, maar volgens de logica van de sociale ruil is het een solide investering die op de lange duur winsten zal uitkeren in monetaire of in andere vorm'. Sociaal, net zoals politiek, kapitaal kan deuren openen!

- Bourdieu Pierre, Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip. Gekozen door Dick Pels. Van Gennep, Amsterdam, 1989, p. 134-139.
- ²² Baden-Powell (Robert Stephenson), Engels generaal, 1857-1941, gaf in 1908 de aanzet tot de padvindsbeweging.
- ²³ FJM, D 67 – DC3398 – Foy-Notre-Dame 1962. De scoutsbeweging en haar uitwerking in onze groep | 1962
- ²⁴ Zie: X, Ons land in 1990. Fernand Nédée en vrienden, C. Govaerts, Antwerpen, 1981.
- ²⁵ FJM, D 70 – DC3563 – Uitnodiging voor de vergadering van de Verbondsraad op 5 juni 1966. Voorstel nieuwe leden VB. Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. Vertegenwoordiging BSD in VR. Benoemingen op Verbondsraad 5 juni 1966. Jaarplanning 1966-1967, samen met anderen. Kalender [1966]. Relaties | VVKS RS: 66/208, 66/211, 66/187, 66/190, 66/191, 66/199, 66/203 | Nédée F., Dehaene J.L., ... | 1966.06.05
- ²⁶ FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. | VVKS RS: 66/187/2 | 1966.06.05
- ²⁷ Men bedoelde verantwoordelijkheid naar leeftijd en naar rang in de jeugdbeweging.
- ²⁸ FJM, D 70 – DC3540 – Jaarplanning 1964-65 door het Verbondsbestuur voorgesteld aan de Verbondsraad op 14 juni 1964 op de Kluis. Van start tot meet | 1964.06.14
- ²⁹ FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. | VVKS RS: 66/187/2 | 1966.06.05
- ³⁰ FJM, D 70 – DC3577 – Stuk mbt. Christen-zijn in een gemengde wereld. | 1963
De industrialisatie in 'het nieuwe Limburg' werd anno 1963 verantwoordelijk gesteld voor 'het tot stand komen van een gemengde wereld'. De onbekende auteur van deze directieve nota legde vijf factoren uiteen die leidden tot een 'gemengde wereld': scolarisatie, niet-christen intellectuelen [kaderleden in de mijnen etc.], vreemde arbeidskrachten, verruimde verplaatsingsmogelijkheden, TV en radio en dagblad brachten de wereld in de huiskamer, andersdenkendheid diende zich voor het eerst als een positief systeem aan dat om zijn onbaatzuchtigheid moreel hoog gequoteerd wenste te worden'. Het katholieke Limburg liep spitsroede in de confrontatie met andersgelovigen... Het vinden van 'een nieuw-christelijk evenwicht in een gemengde wereld' werd bemoeilijkt door: 'een rijkere materiële beschaving, een snel evoluerende tijd, het gezin dat op de helling stond, de tegenstelling tussen generaties, het feit dat de Limburgse traditie een wils-traditie was en te weinig een cultuurtraditie'. Over 33 bladzijden 'dokumentatie' werden de bedreigingen voor het christen-zijn in Limburg uiteengezet.
- ³¹ FJM, D 70 – DC3502 – [J.V.K.A.] Reglement inzake gemengde ontmoetingen. Principes
- ³² E.H. Van Coppenolle onderscheidde 'drie soorten aalmoezeniers: onderpastoors, leraars en paters'. Het 'Bisdom' had zo zijn eigen voorkeur... FJM, D 70 – DC3535 – Stukken mbt. Verbondspatrouille [VVKS] van 23 juni 1962 | 1962.06.03
- ³³ FJM, D 70 – DC3552 – Verslag van de Verbondsraad van 10 januari 1965. Openheid van en in de jeugdbeweging. Planning voor aggiornamento in scouting. Kalender 1965. Voorstellen tot uitwerking van de openheid in het kader van de jaarwerking 1965-1966. Overzicht van de discussie over wet en belofte in het kader van wereldscouting. De aalmoezeniers in VVKS. Verslag over de cursusperiode 1 dec. 1963 - 1 jan. 1965 | Nédée F., Dehaene J.L., ...Monsaert J. | VVKS RS: 257, 224, 226, 234, 238, 263 | 1965.01.10 | J. Monsaert was recent benoemd tot AGC Oost-Vlaanderen [Algemeen Gouwcommissaris] | ontslag M. Coppieters als GV O-VI.
- ³⁴ Een rondschriften dat deel uitmaakt van Fonds J. Monsaert, D 70 – DC3552 – Overzicht van de discussie over Wet en Belofte in het kader van wereldscouting vermeldde: 'Baden-Powell heeft van in 1907 de belofte aan God ('Duty to God') tot een van de hoekste-

nen gemaakt van onze beweging.

Zodra de beweging het kanaal overstak (1910) ontstonden er o.m. in Frankrijk en België neutrale bewegingen die de belofte aan God weglieten of 'n alternatieve belofte zonder referentie aan God aan hun leden voorstelden. ...

In 1961 mesten de statuten van de Wereldconferentie ten gronde herzien worden en eens te meer werd door Frankrijk pogingen aangewend om 'n alternatievebelofte te doen aanvaarden. De houding van de "Scouts de France" in deze kwestie bracht ons V.B. [Verbandsbestuur] ertoe het advies in te winnen van Z.E.P. Magister H.P. Walgrave O.P. om uit te maken hoever wij als katholieken konden toegeven.'

De Eerwaarde Pater adviseerde 'à tous ceux qui le désireraient mais, à titre personnel et exceptionnel, à ceux de leurs membres non-croyants qui ne peuvent pour des motifs de conscience accepter l'engagement officiel de l'association' de belofte te formuleren 'sans référence à Dieu'. Het Hoofdkwartier voegde onder aan het advies toe dat 'homerische debatten' ertoe leidden 'de vroegere tekst (Duty to God/Religion) ongewijzigd' te bewaren.

³⁵ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/2 | 1965.01.10

³⁶ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/5 | 1965.01.10

³⁷ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/4 | 1965.01.10

³⁸ FJM, D 70 – DC3558 – Uitnodiging voor de Verbondsraad van 9 januari 1966. Benoemingen op VR 9 jan. 1966. Spelregelwijziging. Openheid in VVKS. Verslag van de Verbondsraad van 9 januari 1966 | VVKS RS: 489, 66/1, 66/2, 66/4, 66/5, 66/17 | Nédée F., Dehaene J.L., ... | 1966.01.09

³⁹ Terwijl zijn toekomstige echtgenote, 'Mej. R. Willems' uit Bassevelde, in de Peperstraat 25 te Gent het secretariaat waarnam.

FJM, D 70 – DC3504 – Stukken mbt. Optreden Jeugdgroep FRO in K.N.S. op 26 juni 1963 | Monsaert J., Dua A., Claeys E., Verhelst G., De Schryver A., Fraeyman M., Verleysen W., Beyer P., Joos G. | 1963.05.20, 1963.05.31, 1963.05.24, 1963.05.25, 1963.05.27, 1963.05.28, 1963.05.29, 1964.05.06

⁴⁰ FJM, D 70 – DC3576 – Uitnodiging voor de vergadering van de VR op zondag 18 juni 1967. Overzicht formulering verkennerwet in verschillende verbonden. Het voortrekken in VVKS. Overzicht bestaande voortrekkerswerking in de gouwen. Inschrijvingsformulier Objectievenkamp - Aalst 2-22 juli 1967. Wat met voortrekken in VVKS? Verantwoording van een verschillende formulering van wet en belofte bij Jongverkenner en Verkenner | Nédée F., Van Lishout W., Bertin F., Vercauteren B. | VVKS RS: 67/170, 67/181, 67/184, 67/186, 67/188, 67/189 | 1967.06.18

⁴¹ Verschillende patrouilles samen vormden een troep.

⁴² FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jongverkenner en Verkenner. | VVKS RS: 66/187/3 | 1966.06.05

⁴³ FJM, D 70 – DC3573 – Verbondsraad 28 mei 1967. De wet van de jongverkenner. | VVKS RS: 67/146/2 | 1967.05.28

⁴⁴ FJM, D 70 – DC3573 – Verbondsraad 28 mei 1967. De belofte. | VVKS RS: 67/147/2 | 1967.05.28

⁴⁵ De Welpen waren de jongste leden in de jeugdbeweging. Jong-Verkenner waren 11 tot 14 jaar. Verkenner waren 14 tot 17 jaar. Voortrekkers waren 19 en jonge volwassenen die instonden voor 'het doorgeven van de eigen spiritualiteit'. Leaders waren Voortrekkers, maar niet alle Voortrekkers werden leider. Het ging om een vrijwillig aanvaard engagement.

⁴⁶ FJM, D 70 – DC3560 – Verslag over de vergadering van de uniformcommissie te Brussel op 2 april 1966. Mededeling aan de leden van de Verbondsraad in verband met het uniform-probleem. Spreiding per cursus en per gouw/distrikt [1966]. Nota in verband met het Vlaams opvoeden | VVKS RS 66/93, 66/98 | Deneve L., Mertens G., Nédée F., Dehaene J.L.,... |

1966.04.02

⁴⁷ Van der Stoep Jan, Pierre Bourdieu en de politieke filosofie van het multiculturalisme. Uitgeverij Kok, s.l., 2005, p. 135.

⁴⁸ FJM, D 70 – DC3560 – Nota in verband met het Vlaams opvoeden | VVKS RS 66/98/2.

FILIPS II

Precies 60 jaar geleden schreef Pierre Kluyskens onderstaand artikeltje.

In de loop van de voorgaande week werd in het Museum voor Sierkunst een tentoonstelling geopend gewijd aan de Opstand van de Nederlanden tegen Filips II. Keurig ingericht en voorgesteld biedt dit ensemble ons een duidelijk en klaar panoramisch zicht op de bijzonderste gebeurtenissen welke de tweede helft van de XVIe eeuw in onze gewesten kenmerkten: afbeeldingen en tekst verschaffen de nodige uitleg, terwijl anderzijds een paar historische documenten uit die periode zelve afkomstig, de bezoekers in de gewenste stemming brengen.

Wij hebben nochtans gedacht dat het onze lezers nuttig zou kunnen zijn een korte samenvatting te geven van de omstandigheden en feiten welke tot een dergelijke toestand van zaken hebben geleid en daarom zullen wij samen nog even vlug wat men doorgaans de verborgene oorzaken en de aanleiding van die opstand noemt, overlopen.

Niets is gevaarlijker en meer gewaagd in de politiek, als het maken van gevolgtrekkingen uit louter oppervlakkige gegevens of uiterlijke gebeurtenissen. Wie aldus de politieke toestand had overschouwd op het ogenblik dat de acht en twintigjarige vorst Filips II de Spaanse troon beklom, had er wellicht uit afgeleid dat geen enkele regering ooit, in onze gewesten althans, in gunstiger voorwaarden werd aangevangen.

Karel V had inderdaad het erfdeel van zijn zoon voorbereid en verzorgd als voor de zoetsappigste “Fils à papa”.

Door het Verdrag van Augsburg, de Pragmatische Sanctie, de erkenning van